

DIKTER

AF

BENGT HENRIK ALSTERMARK.

UTGIFNA EFTER FÖRFATTARENS DÖD.

UPSALA. Tryckt hos P. Hanselli, 1862.

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket tillhör Kungl. Biblioteket och har scannats där. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i mars 2016 av Bert H.

Förord.

Bland saker, som för ett par tiotal år sedan allmännast sjöngos, var ingen vanligare, än den täcka visa, som började med orden *Lilla vackra flicka, om du vill.* Få torde de landsmän vara, som ej hört något ur henne, och inom vårt skillingstryck af visor, der äfven flera härmningar af henne förekomma, är det på 1820- och 30-talen icke många, som oftare träffas. I Finland sjunges hon allmänt; hon lär ock vara spridd i Danmark. Imellertid synes man icke hafva frågat etter hvilken som vore författaren till henne; ty ingen, så vidt vi känna, har i tryck omnämnt denne före hr P. Wieselgren, som i *Sveriges Sköna Litteratur*Se 5:te delen, sidd. 449 o. f. yttrar, att “en B. H. Alstermark uppgifves“ hafva diktat henne. En tillfällighet har satt oss i stånd att meddela mera. På en färd genom vestra Vermland sommaren 1855 kom utg. nämnligen att göra ett besök hos då varande komministern i Lysvik, Peter Niklas Alstermark, som upplyste, att han var en broder till den af hr W. omnämnde skalden,

äfvensom att ännu en broder fanns i lifvet, kyrkoherden i Kroppa församling i Karlstads stift, prosten J. D. Alstermark. Det är af denne värdiga prestman utg. inhemtat hvad han nedanföre går att meddela.

Men dess förinnan torde vi få anmärka följande: Till äfventyrs skall man finna det temligen opåkalladt, att sålunda utgifva ett, efter hvad som nämndes, redan förut ofta tryckt poem och att lemna biografiska upplysningar om en man, som i det hela icke utfört någon annan litterär bedrift, än författat enliten visa. Härtill svara vi först, att denna visa visserligen ofta blifvit tryckt, men, så framt vi ej misstaga oss, aldrig annanstädes än i visböcker och dylikt vårdslösadt tryck, vi omnämnde, och aldrig med någon borgen för textens äkthet. Vidare erinra vi, att — om eljest poetiska alster mätas efter annat än längdmått — en populär visa alldeles icke utgör någon obetydlig vitter bragd. Under det nämnligen inom poesiens öfriga arter talang och s. k. konstnärligt förstånd till en viss grad kunna substitueras för ursprunglig skaparkraft, så reduceras inom lyriken dessas betydelse till ett minimum, medan å andra sidan fordringarna spännas på nyssnämnda primitivare kraft, denna den första af poetens egenskaper, från hvilken, såsom den väsendtligaste, också (i grekiskan) skaldekonstens benämning är tagen. Häraf synes följa, att det till frambringandet af ett äkta lyriskt poem fordras en icke obetydlig andens élan, äfvensom att en visas popularitet vill säga mera, än andra vittra produkters, emedan det oäkta inom visan, just på grund af hennes mindre komplikation, lättare ertappas än inom de förra — ja, i likhet med hvad som blifvit sagdt om dramatiska produkter, att de, för att förtjena detta namn, också måste kunna återgifvas från scenen, skulle man måhända kunna säga, att en visas antagande af folket utgör det praktiska profvet på hennes äkthet. — Hvad ändtligen angår efterföljande meddelanden om författarens person, lemna vi dem derföre att vi anse, att, då den reflekterande menniskan i motsats till folket, för hvilket inga författare finnas, utom sjelfva den poetiska produkten tillika önskar känna de yttre samt inre förutsättningar (= författarens individualitet), hvarutur den framgått, denna yttring af reflexionen, huru hon äfven tidtals kan urarta, likväl i allmänhet är lika berättigad, som hvarje annan.Bengt Henrik Alstermark föddes i Brunskogs socken i Vermland 1800. Föräldrarne voro v. pastorn och komministern Bengt Alstermark och Magdalena v. Bähr. Efter att hafva genomgått Karlstads läroverk blef han vårterminen 1820 student i Uppsala, der han till en början genomgick det teologiska seminariet för att vid uppnådd laga ålder blifva prest; men då han i närheten af akademien lyckats erhålla en någorlunda förmånlig plats såsom enskild lärare, började han bereda sig till den filosofiska graden. Året 1824 besökte han sina slägtingar i Vermland och var då samme lefnadsglade, friske yngling, som fordom. Han förnyade detta besök året derpå, men kom nu med bruten helsa och förkrossad själ. En gäckad kärlek antogs vara orsaken till denna plötsliga förändring; inga enskildheter derom höra hit, helst som föremålet för denna känsla ännu lärer lefva. Den forna helsan och lefnadslusten återkommo aldrig mera. Sina planer på magistergraden uppgaf han och lät 1824 prestviga sig. Han tjenstgjorde derefter i Karlstads stift till 1827, då han för sitt lidande, som bestämt sig till en kronisk lefversjukdom, för ett par år måste söka tjenstledighet, inträdde åter, ehuru svag, i tjenstgöring för några år, till dess 1841 all förmåga dertiil brast honom och döden i Maj samma år befriade honom från hans bekymmer, hans plågor och den oro, hvaröfver han i många år klagat.

“Min afledne broder“, skrifver prosten Alstermark, “hade många goda anlag, och som jag var hans förste informator, vet jag med hvilken lätthet han fattade allting. Han blef bland annat en mycket snäll musikus, och var redan vid tolf år så försigkommen på violin, att han kunde — tillsammans med sin tvillingbroder — spela till dans, ett nöje, som den tiden mycket öfvades af Brunskogs glada och talrika ungdom.Under det han bevistade Karlstads skole fick han i några terminer taga undervisning på detta instrument; men samtidigt lärde han sig sjelf klarinett och flöjt, som han äfven icke utan talang spelade. Men hans älsklingsinstrument var dock violinen, och de s. k. Jösseháradspolskorna utförde han med mycken virtuositet. Åren 1835 och 1836, då han var tjenstledig, vistades han i mitt hus och undervisade mina döttrar på piano. Han komponerade äfven musik, i synnerhet dansmusik, och särskildt polskor. År 1841, då han icke längre förmådde tjenstgöra, ämnade han från trycket utgifva en samling Jössehäradspolskor, som han dels sjelf komponerat, dels hade i minnet från ungdomen; men döden kom imellan.“

“Sin mesta tid använde han dock på att ordinera eller tillreda medicin åt sjuka, af hvilka han ofta rådfrågades. Han hade nämnligen under sin informatorstid af en i trakten stationerad läkare inhemtat undervisning i praktisk

medicin och sätten att tillreda enklare medikamenter och underbyggde sig ytterligare genom läsning. Hans största glädje var, att kunna häfva eller lindra en sjukdom, dock utan all egennyttig beräkning, ty penningen egde för honom intet värde.“

“Några predikningar efter honom finnas icke, emedan han alltid predikade ex tempore. Vid ungdomens undervisning och andra kateketiska förhör lyckades han, att på ett enkelt och lättfattligt sätt förklara de himmelska sanningarna.“

“Men jag bör icke förtiga, att han under de senare åren, då han hade svåra invärtes lidanden och mycket saknade sömn, sökte någon lindring i glaset och i opiater, dock mindre af smak.“

1824, hans lyckas sista år, synes det som han börjat egna sig åt poesi. Det var då, under hans vistelse hos sin broder, som den ofvanföre omtaladevisan tillkom och utom henne åtskilliga andra skaldestycken.

Hvad dessa stycken angår, har utg:s åtgörande vid föreliggande lilla häfte icke varit utan sina bekymmer, så obetydligt detta åtgörande äfven torde synas. Att en utgifvare måste vara samlare är lika klart, som att han icke får vara blott detta. En god samlare är ofta en dålig utgifvare, och allt för gode samlare höra till det slags vänner, för hvilka en författare bör önska sig bevaras. Det hade icke varit svårt att öka denna samling, men utgifvaren har efter lång besinning ansett sig inlägga mera pietet mot skaldens minne genom att utelemna de temligen matta stycken denne sjelf kanske icke fäste någon vigt vid. — Med mindre tvekan har utg. uteslutit en mängd tillfällighetsstycken; förf., som plägade utlemna sådana utan att af dem taga någon afskrift, har deruti föregått med efterdöme; de hafva dess utom fyllt sin bestämmelse då de gladt eller tröstat dem de gällde.

Hvad säkerligen med skäl kan beklagas, är, att icke det ringaste kunnat återfås af författarens musikaliska kompositioner. Den förut nämnde komminister Alstermark, som sjelf något idkade musik och bekommit alla sin broders musikaliska arbeten, dog nämnligen för några år sedan och efterlemnade ett mycket oordnadt bo der inga musikalier kunde uppletas. Melodien till *Lilla vackra flicka*, som, harmoniserad af direktör Leonard Höijer, finnes bifogad, lär icke vara af skalden.

Det är en gammal historia vi haft att berätta, den vanliga då det gäller svenska skalder: historien om rika anlag, som gått förlorade bland lekamlig och andlig torftighet — man besinne i detta fall en adjunkts inkomster och umgänge på landet. Genom massan af dagens beställda humbugslitteraturtorde dock dessa få enkla qväden hitta vägen till några den verkliga poesiens vänner: det är till dem denna okonstlade sångmö vänder sig — Rodnande och blyg hon nalkas eder, Klädd som barn, i oprydd skrud, Har ej staden sett och ej dess seder, Känner icke konstens budUr ett poem af Alstermark med titel “Till mina Lärare“ [i Karlstad], som tyckes hafva varit ämnadt till en tillegnan af hans dikter..

Stockholm i September 1862.

R. B.[=Richard Bergström]

*

Till Anna.

Lilla vackra flicka, om du vill Hörer dig mitt hela hjerta till. Jag är öm och trogen Och i dygder mogen, Tycker om att vara häf och gill.

Minns du hur vi lekte alla dar, Smekande hvarann, som mor och far, Redde ler med handen, Byggde hus i sanden — Ack, hur lätt och lustigt lifvet var!

Men den glada tiden snart försvann, Jag fick lära tröska och du spann; Du gick vall i skogen Och jag körde plogen, Mera sällan sågo vi hvarann.

Blott när sommarn stod i blomsterkrans Och när julen bjöd oss opp till dans, Kunde vi få råkas, Rodna, le och

språkas, — Aldrig någon större glädje fanns.

Så det varit har i många år, Aldrig nå'nsin läkas mina sår, Aldrig är det roligt, Aldrig rätt förtroligt, Om jag icke Anna råka får.Hvad jag tänker eller hvad jag gör, Står mig samma glada flicka för. Ofta plär jag drömma, Att den trogna, ömma Anna blir min brud förrän jag dör.

Kärlek sådan oro kallas plär, Ingen vet just hvad den skälmen är, Blott att han kan plåga, Sätta oss i låga, Som på en gång roar och förtär.

Röda kinder, stora ögon blå, Vackra händer, nätta fötter små, Rund och hvit om armen, Blommig, full i barmen — Det är någon ting att titta på!

Lilla Anna! Snart flyr dagen bort, Lifvet har blott *en* och den är kort. Liksom spån i strömmen, Som en bild i drömmen, Hastar menskan till en bättre ort.

Men på resan till den ljusa sal Genom jordens mörka sorgedal Ville Skaparn ställa Att oss göra sälla, Glädjen i en trogen makas val.

Snälla Anna, när Han skapte dig, Tänkte Han helt visst i nåd på mig: Kom att *ja* mig gifva Och min maka blifva, Så skall det bli ljust på lifvets stig.I en liten stuga ska' vi bo, Lefva med hvarann i frid och ro, Lära barnen kära Gud och kungen ära: Det skall bli så roligt, må du tro.

Sist vi följas åt till himmelen, Råka far och mor på nytt igen, Blifva åter unga, Börja åter sjunga Om den evigt trogna kärleken.

*

Tiggarbarnen.

Två fattiga små Ur torpstugan gå, Hon sedan blef tillstängd och öde, Bland sorger och nöd Att tigga sitt bröd, Ty fader och mor voro döde.

Knappt kunde de gå, Men måste ändå I verlden utvandra, den vida. Knappt skilde de än' En ovän och vän: De hade blott lärt sig att lida.

Med tårar på kind, I stormande vind Tungt sucka de fädernenamnen. Qväfd var deras röst Och tungt deras bröst, Som skeppens i isade hamnen.

"O, gråten ej mer Från himlen Han ser Hur sorgfulla tårarna falla. Från jorden till Gud, Gå suckarnes ljud, Han hörer, Han hörer dem alla.Er mor och er far Ha fröjdfulla dar, De bo uti blomstrande gårdar. Gud från deras sorg Dem bjöd till sin borg Och nu de små barnen Han vårdar.

Han sörjer ju för, Att masken ej dör, Att solen ej slocknar, den sköna. Kring jordklotets rund Han blickar hvar stund Så mildt som en ros i det gröna.

På tarfliga fat Han dukar oss mat Och spisar vårt hjerta med ordet. Hans gränslösa nåd Ger tusende råd, Och tusende vägar till bordet".

Så talte och for En vällustens bror Från fattiga barnen på vägen. Den lära han dref, Den nåd han beskref Var blott för hans sinne en sägen.

Till rike mans hus I glimmande sus De hungriga syskon anlände. Med löje och hån De drefvos derfrån Ty klädseln små fröknarna skrämde.När solen kör an Sitt trafvande spann, Ser himlen den lidandes smärta. När qvällen går ned Till enslingens hed, Han dör, men vid himmelens hjerta.

Re'n stjernan i skyn Kysst skogarnas bryn Och guldmolnen qvällsolar bära. En gammal och arm Slöt barnen till barm, Ty vintern har rosorna kära.

I armodets slott De slumra så godt Som barn uti faderlig hydda. Men dagen upprann Och kojan försvann, Och halmbädd och säng voro flydda.

Knäböjda till bön De stodo i snön Med stelnad och fastfrusen tunga. Säll den, som i tid Når himmelens frid Och får med de saliga sjunga.

*

Helsning

från Matilda Alstermark.

Hur vansklig är all verldens lycka, Hur mörkt det uppå jorden är, Jag stöddes af en bräcklig krycka Och lefde blott i plågor der — Det enda goda hon mig gaf, Det var en moder och en graf.

Så långt jag minns från späda åren Var lidandet min säkra lott Och kinden plöjdes jämnt af tåren Och smärtan sjöng min vaggsång blott. Uti mitt hjertas öppna sal Fanns icke rum för mer än qval.

Väl var det skönt när fader lärde Om Frälsarns namn i templets famn, Mitt eget fick ett högre värde Hvar gång jag hörde Jesu namn; Men allra skönast är det här, Att skåda Honom som han är.

När andra barn i glädje lekte Bland blommorna på daggig äng, Satt mamma och sin Tilda smekte Invid den dystra plågosäng; Hur mången suck jag hörde då Från hulda modershjertat gå.Och mina syskon, ack, I ömma För hvilka Tilda kärast var, Jag ser er än, jag kan ej glömma De fordom genomlekta dar: Nu har jag nya syskon fått Och de bestå af englar blott.

Det kom en vän (han heter Döden) Och räckte mig sin trogna hand. Från smärtan, lidandet och nöden Han förde mig till ljusets land. Hur glad den sista färden var! Och kryckan — fick jag lemna qvar.

*

Till Augusta B.

Så far i frid, du glada, unga, Snart växer gräset på din graf; Men öfver henne skall jag sjunga, Att rosen föll för tidigt af.

Farväl, farväl! O, den som hade Så liten skuld uppå sin själ .... Och den som sina ögon lade Så lugnt igen, som du! — Farväl!

VISA.

Harmonien af J. L. H—r.

Lilla vackra flicka, om du vill Hörer dig mitt hela hjerta till. Jag är öm och trogen Och i dygder mogen,

Tycker om att vara häf och gill. Jag är öm och trogen Och i dygder mogen, Tycker om att vara häf och gill.